

DE SCHADUW

VAN

ANNIE M.G. SCHMIDT

DE SCHADUW VAN ANNIE

In "De Schaduw van Annie" volgen we het bijzondere levensverhaal van een van Nederlands meest geliefde schrijfsters: Annie M.G. Schmidt.

Van het domineesmeisje uit Kapelle dat in boomgaarden klom en droomde van een ander leven, tot de rebelse bibliothecaresse die tijdens de oorlog verboden boeken redde. Van haar doorbraak bij Het Parool naar haar revolutionaire werk voor radio, theater en televisie. Dit indringende portret laat zien hoe de schepper van Jip en Janneke, Pluk van de Petteflet en Minoes uitgroeide tot een cultureel icoon dat generaties Nederlanders heeft beïnvloed.

Door elk hoofdstuk heen fluistert de mysterieuze Schaduw, die Annie vanaf haar geboorte volgde en haar beter kende dan zij zichzelf kende. De Schaduw onthult de diepere betekenis van haar leven, haar strijd, en haar nalatenschap.

Een meeslepend levensverhaal over een vrouw die nooit wilde buigen voor conventies, die met humor en scherpte de Nederlandse cultuur voor altijd veranderde, en wier stem blijft resoneren lang nadat haar eigen schaduw is verdwenen.

Hoofdstuk 1: Een kind van Kapelle

Het was een koude winterdag, 20 mei 1911, toen Anna Maria Geertruida Schmidt ter wereld kwam in het Zeeuwse Kapelle. Het dorp lag er vredig bij, omringd door boomgaarden die in de lente vol bloesem stonden, maar nu nog wachtten op warmere dagen. In het huis van de gereformeerde dominee Johannes Daniel Schmidt en zijn vrouw Geertruida Maria Bouhuijs klonk voor het eerst het huilen van een klein meisje. Ze noemden haar Annie.

Het ouderlijk huis was een plek van orde en discipline. Dominee Schmidt was een strenge man, die zijn gemeente en zijn gezin met vaste hand leidde. De pastorie waar

Annie opgroeide, ademde een sfeer van ingetogenheid. Het was een grote, statige woning waar stilte en eerbied voor Gods woord het ritme van het dagelijks leven bepaalden. Lachen op zondag werd als ongepast beschouwd, en spelende kinderen moesten hun enthousiasme temperen. Annie's moeder was een vrouw met verborgen verlangens. Ooit had ze gedroomd van een leven als onderwijzeres, maar haar huwelijk met de dominee had haar op een ander pad gebracht. Toch bracht ze haar liefde voor taal en verhalen over op haar dochter. In de beslotenheid van hun huis las ze Annie voor uit boeken die haar man misschien niet zou goedkeuren – verhalen die de fantasie van het meisje prikkelden en haar meenamen naar werelden die kleurrijker waren dan het Zeeuwse dorp.

"Jij bent anders, Annie," fluisterde haar moeder soms, wanneer ze weer eens samen hadden gelachen om iets dat eigenlijk niet grappig mocht zijn. "Jij kijkt op een manier naar de wereld die mensen soms niet begrijpen."

Als kind was Annie vaak alleen. Ze zwierf door de uitgestrekte boomgaarden, klom in de hoogste takken van appelbomen en verzon verhalen over de mensen die ze zag in het dorp. Ze observeerde alles met een scherp oog voor het absurde en het tegenstrijdige. De dorpelingen die op zondag vroom in de kerk zaten en op maandag roddelden over elkaar. De volwassenen die regels maakten die ze zelf niet volgden. In de bibliotheek van haar vader ontdekte Annie de wereld van boeken. Terwijl haar leeftijdsgenoten speelden, zat zij urenlang te lezen. De woorden op de pagina's waren als vrienden die haar nooit in de steek lieten. Ze schreef haar eerste gedichten in een schoolschrift dat ze zorgvuldig verborg onder haar matras.

School was een gemengde ervaring voor Annie. Haar intelligentie maakte het leren gemakkelijk, maar haar neiging om autoriteit in twijfel te trekken en haar scherpe tong bezorgden haar regelmatig problemen. "Die Schmidt heeft altijd het laatste woord," verzuchtte haar onderwijzer vaak. Maar zelfs hij moest toegeven dat er iets bijzonders

school in het meisje met de levendige ogen en de snelle geest.

Naarmate Annie ouder werd, begon ze steeds meer te voelen dat Kapelle haar te klein werd. De beperkingen van het dorpsleven, de strenge religieuze regels, de voorspelbaarheid van de dagen – ze snakten naar iets anders, iets groters. Ze begon brieven te schrijven aan denkbeeldige vrienden in verre steden, waarin ze vertelde over het leven dat ze zich voorstelde, vol avontuur en vrijheid.

"Je moet je plaats kennen, Annie," waarschuwde haar vader wanneer ze weer eens haar gedachten te vrijmoedig had geuit. "Een domineesgeld dient bescheiden te zijn." Maar in Annie's geest was er al een vonk ontstaan die niet meer gedoofd kon worden. Een vonk van verzet tegen alles wat als vanzelfsprekend werd beschouwd. Een vonk die later zou uitgroeien tot een vlam die de Nederlandse literatuur zou verlichten.

De Schaduw fluistert: "In die kleine Annie school al vroeg de rebel die nooit zou buigen voor het gezag dat zichzelf niet kon

verantwoorden. Tussen de regels van haar kinderverhalen schreef ze al de eerste letters van haar vrijheid. Ik zag hoe ze de muren van de pastorie met haar verbeelding beschilderde in kleuren die haar vader nooit zou goedkeuren. Een kind van Kapelle, maar niet bestemd om er te blijven – zoals een vogel die per ongeluk in een te kleine kooi is geboren."

Hoofdstuk 2: De bibliothecaresse van Vlissingen

De deur van de bibliotheek in Vlissingen was zwaar, maar Annie Schmidt duwde hem open met de vastberadenheid van iemand die eindelijk haar plek had gevonden. Het was 1932 en de economische crisis had Nederland in zijn greep, maar voor Annie was dit een nieuw begin. Na haar opleiding aan de School voor Taal- en Letterkunde in Den Haag had ze eindelijk werk gevonden, ver genoeg van Kapelle om te ontsnappen aan de beklemmende sfeer van het dorp en de pastorie.

De bibliotheek was een soort heiligdom voor haar. Rijen en rijen boeken, stilte die niet voortkwam uit onderdrukking maar uit respect voor het geschreven woord. Ze streek met haar vingers over de ruggen van de boeken alsof ze oude vrienden begroette. Sommige had ze al gelezen, anderen stonden nog te wachten om ontdekt te worden. Als assistente-bibliothecaresse was het haar taak om deze schatten te beheren, te catalogiseren en uit te lenen aan mensen die, net als zij, troost of avontuur zochten tussen de bladzijden.

"Juffrouw Schmidt," riep haar baas, de hoofdbibliothecaris, "die nieuwe romans moeten nog gestempeld worden." Annie knikte en ging aan het werk. Haar uniform was strak en formeel, haar haar netjes opgestoken zoals het hoorde. Maar in haar hoofd was ze vrij, dwalend door verhalen terwijl haar handen mechanisch de stempel op de eerste pagina van elk boek drukten. In de jaren die volgden, werd de bibliotheek haar thuis. Ze was goed in haar werk, nauwkeurig en efficiënt, maar wat haar onderscheidde was haar vermogen om

precies het juiste boek voor de juiste lezer te vinden. "Het is alsof je in mijn hoofd kunt kijken," zei een oudere dame verbaasd toen Annie haar een roman aanreikte die precies aansloot bij haar smaak.

In de avonduren, alleen op haar kleine kamer in een pension, schreef Annie haar eigen verhalen. Verhalen over mensen die zich niet konden aanpassen aan de conventies van de maatschappij, die worstelden met de verwachtingen van anderen. Ze stuurde ze op naar tijdschriften, maar kreeg meestal een beleefd bedankje terug. "Te onconventioneel," was het oordeel. "Niet geschikt voor ons publiek."

De jaren in Vlissingen waren eenzaam, maar ook vormend. Annie leerde zichzelf kennen, ontdekte dat ze niet gemaakt was voor het huwelijk en moederschap dat van vrouwen in die tijd werd verwacht. "Ik blijf liever alleen dan dat ik me aanpas aan wat anderen van me willen," vertrouwde ze toe aan haar dagboek. Haar collega's vonden haar soms vreemd, een beetje te scherp in haar opmerkingen, te vrijmoedig in haar meningen

over boeken die als 'ongepast' werden beschouwd.

De oorlog wierp zijn schaduw vooruit over Europa, en ook in de bibliotheek van Vlissingen was de spanning voelbaar.

Boeken van Joodse auteurs werden met argwaan bekeken, en er kwamen nieuwe regels over wat wel en niet uitgeleend mocht worden. Annie voelde de beklemming toenemen, zag hoe de vrijheid van denken die ze zo koesterde steeds meer onder druk kwam te staan.

In 1940, toen de Duitsers Nederland binnenvielen, veranderde alles. De bibliotheek kreeg te maken met censuur, en Annie rebelleerde op haar eigen stille manier. Ze verstopte verboden boeken achter andere werken, gaf ze stiekem mee aan betrouwbare lezers. "Literatuur mag nooit onderdrukt worden," zei ze tegen een jonge student die haar vroeg waarom ze zulke risico's nam.

Het werd steeds moeilijker om in Vlissingen te blijven. De bombardementen, de bezetting, de constante dreiging – Annie besloot dat het tijd was om verder te trekken.

In 1941 solliciteerde ze naar een nieuwe baan, ditmaal bij de bibliotheek in Amsterdam. Het zou het begin zijn van een nieuw hoofdstuk in haar leven, maar ze nam alles wat ze in Vlissingen had geleerd met zich mee: haar liefde voor boeken, haar afkeer van willekeurig gezag, en bovenal, haar overtuiging dat woorden een kracht hadden die geen bezetter kon temmen. Op een koude ochtend in de winter van 1941 sloot Annie voor de laatste keer de deur van de bibliotheek in Vlissingen achter zich. Ze keek nog één keer om naar het gebouw dat haar eerste echte thuis was geweest, zuchtte diep en stapte toen vastberaden richting het station, haar koffer vol boeken die niemand van haar zou afnemen.

De Schaduw fluistert: "Tussen de kaartenbakken en de boekenplanken leerde ze de kracht van verhalen om te bewaren wat mensen willen vergeten en te onthullen wat ze proberen te verbergen. In deze tijd van schijnbare stilstand groeide in haar de stem die later Nederland zou wakker schudden. Ik zag hoe ze elke avond bij

kaarslicht schreef in een schrift dat niemand mocht lezen – het was alsof ze brieven schreef aan een toekomst waarin ze eindelijk gehoord zou worden. De bibliotheek was haar schuilplaats, maar nooit haar bestemming."

Hoofdstuk 3: De bezetting doorstaan

Amsterdam, 1941. De stad lag er anders bij dan Annie zich had voorgesteld. Waar eens het bruisende culturele leven had gedomineerd, hing nu de drukkende sfeer van de bezetting. Trams reden nog, mensen haastten zich naar hun werk, maar overal waren de tekenen zichtbaar: de Duitse soldaten op straat, de bordjes 'Verboden voor Joden', de vlaggen met het hakenkruis die wapperden aan openbare gebouwen. Annie had een kamer gevonden in een pension in de Rivierenbuurt, niet ver van haar nieuwe werkplek, de Openbare Bibliotheek aan de Keizersgracht. Het was een kleine kamer, maar ze had er een bureau waar ze kon schrijven en een

boekenkast die snel gevuld raakte met haar lievelingsboeken en clandestiene uitgaven die ze verborg achter onschuldige titels. In de bibliotheek was de sfeer gespannen. Boeken werden gecensureerd, en lijsten van verboden auteurs moesten strikt worden nageleefd. Annie, inmiddels dertig jaar oud, werkte geruisloos maar vastberaden tegen deze regels in. Ze ontwikkelde een systeem waarbij bepaalde boeken 'zoek' raakten in het archief, om later weer op te duiken als de oorlog voorbij zou zijn.

"Juffrouw Schmidt," fluisterde een jonge bezoeker op een dag, "hebt u misschien iets van Slauerhoff?" Annie keek hem onderzoekend aan, probeerde te bepalen of hij te vertrouwen was. Na een moment van aarzeling knikte ze en verdween tussen de boekenkasten. Toen ze terugkwam, schoof ze hem onopvallend een boek toe, gewikkeld in de omslag van een goedgekeurde Duitse vertaling. Zulke kleine daden van verzet gaven haar een gevoel van controle in een wereld die steeds chaotischer werd.

De winter van 1944-1945, de Hongerwinter, was bijzonder zwaar. Annie leed honger, net

als iedereen. Ze stond urenlang in de rij voor een rantsoen dat nauwelijks voldoende was om in leven te blijven. Op de zwarte markt werden woekerprijzen gevraagd voor een brood of een zakje aardappelen. In haar dagboek noteerde ze: "Vandaag weer tulpenbollen gegeten. Ze smaken naar verdriet en wanhoop, maar ze vullen tenminste mijn maag."

De bibliotheek werd een toevluchtsoord voor mensen die even wilden ontsnappen aan de grimmige realiteit. Annie zag hoe mensen die nauwelijks de kracht hadden om te lopen toch naar de bibliotheek kwamen, hongerig naar woorden die hen konden voeden wanneer voedsel ontbrak. Ze begon voor te lezen aan groepjes kinderen die bleek en mager waren van de honger, en verzong verhalen die hen even lieten vergeten dat ze in een bezet land leefden.

In die donkere dagen begon Annie intensiever te schrijven. Gedichten en verhalen die haar gevoelens van verlies, woede en hoop vastlegden. Ze schreef bij het licht van een kaars, omdat elektriciteit schaars was, en hield haar werk zorgvuldig

verborgen. Het schrijven werd een manier om te overleven, om haar geest vrij te houden terwijl haar lichaam gevangen zat in een bezette stad.

In mei 1945, toen de bevrijding eindelijk kwam, stond Annie op de Dam tussen de juichende menigte. De emoties waren overweldigend: vreugde, opluchting, verdriet om alles wat verloren was gegaan. Ze huilde voor het eerst in jaren, niet van verdriet maar van een complex mengsel van gevoelens die ze nog niet in woorden kon vatten.

De dagen na de bevrijding waren chaotisch en euforisch. In de bibliotheek werden de verboden boeken tevoorschijn gehaald, afgestoft en teruggezet in de schappen.

Annie werkte dag en nacht, vastbesloten om de literatuur die was onderdrukt weer toegankelijk te maken voor iedereen. Ze organiseerde lezingen en discussieavonden waar schrijvers wier werk verboden was geweest kwamen spreken.

Een van die schrijvers, Dick van Veen, raakte in gesprek met Annie na een lezing. Hij was onder de indruk van haar kennis en haar passie voor literatuur. "Je zou zelf moeten

schrijven," zei hij tegen haar. "Je hebt een unieke stem."

"Ik schrijf al," antwoordde Annie, en tot haar eigen verrassing, voegde ze eraan toe: "En ik ben op zoek naar een nieuwe uitdaging. De bibliotheek is te klein geworden."

Die avond, terug in haar kamer, schreef ze in haar dagboek: "De oorlog heeft me geleerd dat het leven te kort is om niet te doen wat je werkelijk wilt. Ik wil schrijven, niet alleen voor mezelf, maar voor anderen. Ik wil een stem geven aan alles wat ik heb gezien en gevoeld. Het is tijd om verder te gaan."

De Schaduw fluistert: "In die jaren van duisternis leerde ze de ware waarde van woorden – niet als luxe maar als noodzaak, net zo essentieel als brood. Ik zag hoe ze zelfs in de koudste nachten van de Hongerwinter vuur sloeg uit haar pen, en hoe ze verhalen bewaarde als zaadjes die zouden ontkiemen in vruchtbaarder tijden. De bezetting sloot haar lichaam op, maar bevrijdde paradoxaal genoeg haar geest – in de confrontatie met onderdrukking ontdekte ze de volle kracht van haar rebellie.

Hoofdstuk 4: Een nieuw begin bij Het Parool

De wind blies fris door de straten van Amsterdam op die oktobermorgen in 1946 toen Annie op weg was naar het kantoor van Het Parool. De krant, geboren in het verzet, was uitgegroeid tot een van de meest gelezen dagbladen van naoorlogs Nederland. Annie had een afspraak met Simon Carmiggelt, die haar had uitgenodigd na het lezen van enkele gedichten die ze had gepubliceerd in literaire tijdschriften. Het monumentale pand aan de Nieuwezijds Voorburgwal imponeerde haar, maar ze drukte haar schouders naar achteren en stapte vastberaden naar binnen. Het was een drukte van belang in de redactielokalen. Typemachines ratelden, mensen riepen naar elkaar over stapels papier heen, en de geur van sigaretten, inkt en koffie hing zwaar in de lucht.

"Juffrouw Schmidt?" Een man met een vriendelijk gezicht en een bril kwam op haar af. "Simon Carmiggelt. Aangenaam kennis te maken."

Hij leidde haar door de chaos naar een klein kantoor, waar hij haar een kopje koffie aanbood – echte koffie, een luxe in het naoorlogse Nederland. "Ik heb je gedichten gelezen," zei hij, terwijl hij zijn sigaret opstak. "Je hebt een unieke stijl. Scherp, grappig, maar met een ondertoon die raakt. We zoeken iemand voor de vrouwenpagina, maar ik denk dat je meer in je mars hebt." Annie's hart sloeg een slag over. Dit was haar kans om het bibliotheekvak achter zich te laten, om eindelijk te schrijven voor een publiek. "Ik wil graag meer schrijven," zei ze. "Niet alleen over mode en huishouden." Carmiggelt glimlachte. "Dat dacht ik al. Wat dacht je van een wekelijkse column? Vrijheid om te schrijven waarover je maar wilt, zolang het onze lezers aanspreekt." Een week later verscheen Annie's eerste column in Het Parool. Het was een scherpe, humoristische observatie over de naoorlogse woningnood, waarin ze schreef over haar eigen ervaring met het delen van een badkamer met zeven andere bewoners in haar pension. De reacties waren onmiddellijk positief. Lezers herkenden zich in haar

beschrijvingen, haar humor en haar milde spot met de autoriteiten die beloofden maar niet leverden.

De jaren bij Het Parool waren een openbaring voor Annie. Voor het eerst in haar leven bevond ze zich in een omgeving waar haar scherpe tong en onconventionele ideeën niet alleen werden getolereerd, maar gevierd. De redactie bestond grotendeels uit voormalige verzetsmensen, die net als zij een hekel hadden aan autoriteiten en dogma's. Er werd gelachen, gediscussieerd, gedronken en geschreven, alles met een intensiteit die Annie deed opbloeien.

"Je moet meer gedichten schrijven," moedigde Carmiggelt haar aan, nadat een van haar gedichten in de krant bijzonder veel reacties had gekregen. "Je raakt een snaar bij de mensen."

Annie's reputatie groeide gestaag. Haar columns werden een vast onderdeel van het dagelijks leven van veel Nederlanders, en haar poëzie begon ook buiten de krant aandacht te trekken. In 1947 werd een bundel van haar gedichten uitgegeven, met als titel 'De spin Sebastiaan'. Het succes was

bescheiden, maar de literaire kritiek was overwegend positief.

Bij Het Parool leerde Annie ook Dick van Duijn kennen, een fotograaf die vaak met haar meeding op reportages. Hij was een rustige, stabiele man, het tegenovergestelde van Annie's levendige, soms chaotische persoonlijkheid. "Jij bent een orkaan, Annie," zei hij eens lachend. "Ik ben gelukkig gewend aan zwaar weer."

Hun relatie ontwikkelde zich langzaam maar zeker, tegen Annie's eigen verwachtingen in. Ze had altijd gedacht dat ze niet gemaakt was voor een langdurige relatie, laat staan voor het huwelijk. Maar Dick gaf haar de ruimte die ze nodig had, respecteerde haar werk en had de rust die haar soms ontbrak. In 1950 trouwden ze, in het stadhuis van Amsterdam, met alleen de naaste familie en enkele collega's van Het Parool als getuigen. Annie was 39 jaar, een leeftijd waarop de meeste vrouwen van haar generatie al lang en breed getrouwd waren en kinderen hadden. "Laat bloei is ook bloei," schreef ze in een column over haar late huwelijk, tot grote hilariteit van haar lezers.

Het huwelijk bracht een nieuw evenwicht in Annie's leven. Dick steunde haar carrière volledig en moedigde haar aan om nieuwe wegen te verkennen. Samen vonden ze een kleine woning in Amsterdam-Zuid, waar Annie eindelijk een eigen studeerkamer had, met uitzicht op een binnentuin waar ze urenlang naar kon kijken als ze vastliep in haar schrijven.

Aan het einde van 1950 kreeg Annie een aanbod van de VARA-radio om wekelijks bijdragen te schrijven voor een satirisch programma. Het was een nieuwe uitdaging, een nieuw medium, en na vijf jaar bij Het Parool was ze toe aan verandering. Met pijn in het hart nam ze afscheid van de krant die haar een stem had gegeven.

"Je komt altijd terug, Schmidt," zei Carmiggelt bij haar afscheid. "Schrijvers zoals jij hebben inkt in hun aderen, geen bloed."

Annie lachte, maar voelde toch een brok in haar keel. Het Parool had haar gevormd als schrijver, had haar het vertrouwen gegeven dat ze nodig had. Nu was het tijd voor de volgende stap, een nieuw avontuur in de

wereld van radio en televisieprogramma's die Nederland zou veranderen.

De Schaduw fluistert: "Bij Het Parool vond ze eindelijk gelijkgestemden – rebellen in pakken en jurken die net als zij hadden geleerd dat de pen machtiger is dan het zwaard. Ik zag hoe ze opbloeide in deze omgeving waar scherpe tongen werden gevierd in plaats van tot zwijgen gebracht. In deze jaren ontdekte ze dat haar meest persoonlijke observaties juist het meest universeel bleken te zijn – een paradox die haar later tot nationaal icoon zou maken. Hier leerde ze de kunst van het publiekelijk privé zijn."

Hoofdstuk 5: De stem van de radio

Het studiogebouw van de VARA aan de Heuvellaan in Hilversum was een wereld op zichzelf. Een labrynt van gangen, studio's, redactielokalen en technische ruimtes waar dag en nacht werd gewerkt om het Nederlandse volk te informeren en te

vermaken. Annie Schmidt stapte er in januari 1951 binnen als een nieuwkomer in de wereld van de radio, maar het zou niet lang duren voordat ze er haar stempel op zou drukken.

Wim Ibo, de producent die haar had aangetrokken voor het programma 'In de Soete Suikerbol', ontving haar met open armen. "We hebben iemand nodig die durft," zei hij tijdens hun eerste ontmoeting.

"Iemand die de draak steekt met de gevestigde orde, maar op zo'n manier dat mensen erom moeten lachen, zelfs degenen die we op de korrel nemen."

Het was precies wat Annie had gedaan bij Het Parool, maar radio was een ander medium. Haar woorden zouden nu klinken in de huiskamers van Nederland, voorgelezen door acteurs, begeleid door muziek. Het was intiemmer, directer, en het bereik was potentieel veel groter.

"Je moet wennen aan de dynamiek," legde Wim uit. "Teksten voor radio moeten gehoord worden, niet gelezen. Korte zinnen, duidelijke beelden, en altijd bedenken dat je direct tot mensen spreekt."

Annie's eerste bijdragen waren voorzichtig, tasten de grenzen af van wat mogelijk was in het verzuilde omroepbestel. Maar al snel vond ze haar stem. Haar sketches voor 'In de Soete Suikerbol' combineerden humor met subtiele maar onmiskenbare kritiek op de hypocrisie van de naoorlogse samenleving, de bekrompenheid van de autoriteiten, en de rigide sociale normen die ze al haar hele leven verafschuwde.

De reacties waren overweldigend. Brieven stroomden binnen bij de VARA, het overgrote deel positief. "Eindelijk iemand die zegt wat wij denken," schreef een luisteraar uit Rotterdam. Maar er waren ook boze reacties, vooral van kerkelijke zijde. Een dominee uit Zeeland schreef een vlammend protest tegen wat hij noemde "ondermijning van gezag en goede zeden door oneerbiedige spotternij."

Wim Ibo toonde haar de brief met een glimlach. "Gefeliciteerd, Annie. Je hebt de juiste mensen boos gemaakt."

In de jaren die volgden, ontwikkelde Annie een intense vriendschap met de acteurs en muzikanten van de VARA-radio. Conny

Stuart, Wim Sonneveld, Wim Kan – ze werden niet alleen collega's maar ook vrienden voor het leven. Samen vormden ze een creatief bolwerk dat de grenzen van het toelaatbare opzocht en soms overschreed. Het was in die periode dat Annie ook begon met het schrijven van kinderverhalen voor de radio. Het begon bijna per toeval, toen een programma voor kinderen dringend nieuw materiaal nodig had. "Jij kunt dat," zei Wim Ibo tegen haar. "Je hebt de fantasie en de eenvoud die kinderen begrijpen."

Annie aarzelde. Ze had geen kinderen, was nooit bijzonder geïnteresseerd geweest in het moederschap. Maar toen ze eenmaal begon te schrijven, ontdekte ze een talent dat ze niet wist dat ze had. Haar verhalen over Jip en Janneke, twee gewone kinderen die buitengewone avonturen beleefden in een herkenbare wereld, sloegen onmiddellijk aan.

"Je schrijft niet óver kinderen, je schrijft vóór ze," zei een collega bewonderend. "Je neemt ze serieus."

Thuis in Amsterdam vond Annie een nieuw evenwicht. Haar huwelijk met Dick gaf haar

stabiliteit, terwijl haar groeiende succes haar het zelfvertrouwen gaf dat ze zo lang had gemist. In 1952 werd hun zoon Flip geboren, een nieuwe ervaring die Annie's leven completeerde op een manier die ze nooit had verwacht.

"Moederschap is de grootste verrassing van mijn leven," vertelde ze aan een journaliste die haar interviewde voor een vrouwenblad.

"Het is alsof er een raam is opengegaan naar een wereld die ik niet kende."

Flip's komst verrijkte haar werk als schrijfster. Haar kinderverhalen kregen een nieuwe dimensie, gevoed door de dagelijkse realiteit van een opgroeiend kind. Ze keek door zijn ogen naar de wereld en zag de absurditeit van volwassen regels en conventies nog scherper dan voorheen.

In 1953 begon Annie te werken aan een nieuw radiospel dat de geschiedenis in zou gaan als een van de meest geliefde series van de Nederlandse radio: 'De Familie Doorsnee'. Het was een revolutionair concept, een wekelijks hoorspel over een doodgewoon Nederlands gezin dat worstelde

met alledaagse problemen, maar ook met de grotere maatschappelijke veranderingen.

"Ik wil laten zien dat het 'normale' gezin niet bestaat," legde Annie uit aan de acteurs tijdens de eerste lezing. "Elke familie heeft zijn geheimen, zijn meningsverschillen, zijn kleine en grote drama's. En dat is niet erg, dat is menselijk."

'De Familie Doorsnee' werd een fenomeen. Elke dinsdagavond zat half Nederland aan de radio gekluisterd om de belevenissen van de familie Doorsnee te volgen. Annie's scherpe dialogen, haar humor en haar vermogen om maatschappelijke kwesties aan te snijden zonder prekerig te worden, maakten de serie tot meer dan alleen amusement. Het werd een spiegel voor de Nederlandse samenleving, die zich langzaam begon los te maken van de strakke kaders van de jaren vijftig.

Annie Schmidt was niet langer alleen een schrijfster; ze was een stem geworden, een stem die weerklonk in de huiskamers van Nederland en die zei wat veel mensen dachten maar niet durfden uit te spreken. Een stem die het gezag durfde te tarten, die

conventies in twijfel trok, en die bovenal mensen liet lachen om zichzelf en om de wereld om hen heen.

De Schaduw fluistert: "Door de radio kreeg ze vleugels, haar stem vloog het hele land door en nestelde zich in harten en hoofden. Ik zag haar groeien met elk woord dat ze schreef en dat door anderen werd uitgesproken, sterker wordend door de echo's van haar eigen gedachten. In de beslotenheid van de studio vond ze de vrijheid waar ze altijd naar had verlangd – de paradoxale vrijheid van het masker, van woorden die dieper sneden juist omdat ze vermomd waren als vermaak."

Hoofdstuk 6: Het theater roept

Het was een druilerige avond in november 1957 toen Annie Schmidt in de schouwburg zat voor de première van een toneelstuk van een collega-schrijver. De voorstelling was middelmatig, maar iets in de dynamiek tussen de acteurs en het publiek raakte een

snaar bij haar. Terwijl ze naar huis reed met Dick, bleef ze onrustig.

"Ik denk dat ik voor het theater wil schrijven," zei ze plotseling. Dick keek haar even aan en glimlachte toen. Hij kende die blik in haar ogen, die combinatie van vastberadenheid en creatieve onrust.

"Je hebt al radio gedaan, je schrijft kinderboeken, columns... waarom niet het theater?" antwoordde hij. "Je zult het geweldig doen."

Het idee liet haar niet los. De volgende ochtend belde ze Wim Kan, met wie ze had samengewerkt bij de VARA. "Wim," zei ze, "ik wil een stuk schrijven voor het theater. Een echt cabaretprogramma, met liedjes en sketches die zeggen wat mensen niet durven te zeggen."

Wim was enthousiast. "Eindelijk," lachte hij. "Ik vroeg me al af wanneer je de sprong zou wagen. Laat me je voorstellen aan Cor Lemaire. Hij is een briljante componist en jullie zouden geweldig samenwerken."

De ontmoeting met Cor Lemaire was als een vonk die een kruitvat ontstak. Hij was een klassiek geschoolde pianist en componist

met een scherp gevoel voor humor en een liefde voor gewaagde harmonieën. Samen begonnen ze te werken aan wat later bekend zou worden als 'Heerlijk duurt het langst', een cabaretprogramma dat de Nederlandse theaterwereld op zijn kop zou zetten.

Annie schreef als een bezetene. Sketches, monologen, maar vooral liedjes – rake, geestige, soms melancholieke teksten die de tijdgeest perfect vingen. De samenwerking met Cor was intens en vruchtbaar. Hij wist precies hoe hij haar woorden kon vertalen naar muziek die de impact versterkte, die de bitterzoete ondertoon van haar humor benadrukte.

"Je hebt het vermogen om met een glimlach naar de afgrond te kijken," zei hij tegen haar na een lange sessie waarin ze een bijzonder bijtend lied hadden geschreven over de schijnheiligheid van het huwelijk. "Dat is een zeldzame gave."

Voor de hoofdrollen in 'Heerlijk duurt het langst' hadden Annie en Cor hun zinnen gezet op Conny Stuart en Leen Jongewaard, twee van de meest veelzijdige performers van hun tijd. De eerste lezing van het script

met de cast was spannend. Annie was nerveus; dit was anders dan radio, waar haar woorden werden gefilterd door de stemmen van anderen. In het theater zou alles directer zijn, ruwer, confronterender.

"Ik wil geen gepolijst, netjes cabaretprogramma," legde ze uit aan de acteurs. "Ik wil dat het schuurt, dat het vragen oproept, dat mensen er ongemakkelijk om lachen omdat ze zichzelf herkennen."

De repetities waren intensief. Annie woonde ze allemaal bij, veranderde teksten ter plekke, werkte nauw samen met de regisseur en de cast om elke scène, elk lied te perfectioneren. Het was uitputtend maar opwindend werk, en voor het eerst in haar leven voelde Annie dat al haar talenten en ervaringen samenkwamen in één project. De première van 'Heerlijk duurt het langst' in september 1958 was een gebeurtenis waar de culturele elite van Nederland op afkwam. De verwachtingen waren hooggespannen; Annie's reputatie als schrijfster was gevestigd, maar kon ze ook het theater veroveren?

Het antwoord kwam al tijdens de voorstelling. De combinatie van haar vlijmscherpe teksten, Cor's meeslepende muziek en de fenomenale vertolkingen van Conny Stuart en Leen Jongewaard sloeg in als een bom. Het publiek lachte, huilde en werd geconfronteerd met thema's die in het naoorlogse Nederland vaak werden verzwegen: de leegte achter het perfecte gezinsleven, onderdrukte seksualiteit, de verstikkende conventies van de burgerlijke moraal.

De recensies de volgende dag waren lovend. "Annie M.G. Schmidt heeft het Nederlandse cabaret een nieuwe dimensie gegeven," schreef een criticus. "Dit is geen vrijblijvende amusement, maar theater dat ons een spiegel voorhoudt en ons dwingt om erin te kijken."

Het succes van 'Heerlijk duurt het langst' katapulteerde Annie naar een nieuw niveau van bekendheid en respect. Ze werd gevraagd voor interviews, lezingen, en vooral: om meer te schrijven voor het theater. In de jaren die volgden, produceerde ze een reeks van succesvolle cabaretprogramma's

en musicals, elk met haar kenmerkende mix van humor, scherpe observatie en emotionele diepgang.

Thuis probeerde Annie de balans te bewaren tussen haar steeds drukker professionele leven en haar rol als echtgenote en moeder. Flip was nu zes en een levendig, fantasierijk kind dat veel van haar aandacht vroeg. Dick steunde haar onvoorwaardelijk, nam de zorg voor Flip over wanneer Annie tot laat in de avond repetities had of aan nieuwe teksten werkte.

"Soms voel ik me schuldig," bekende ze aan een vriendin. "Andere moeders zijn er altijd voor hun kinderen, en ik zit in schouwburgen en repetitieruimtes."

"Andere moeders schrijven geen stukken die mensen doen lachen en nadenken," antwoordde haar vriendin. "Jij geeft Flip iets anders: een moeder die haar dromen volgt." Die woorden troostten haar, maar de spanning tussen haar verschillende rollen bleef een constante in Annie's leven. Ze vond troost in het schrijven van kinderboeken, die nu niet alleen voor haar eigen zoon maar voor een hele generatie

Nederlandse kinderen een venster openden naar een wereld waarin rebelse kinderen als Jip en Janneke, Pluk van de Petteflet en Abeltje de hoofdrol speelden.

Aan het einde van 1960, toen 'Heerlijk duurt het langst' nog steeds volle zalen trok, begon Annie te werken aan een nieuw, nog ambitieuzer project: een musical die later 'Ja zuster, nee zuster' zou heten, gebaseerd op een televisieserie die ze had bedacht. Het was een nieuw medium, een nieuwe uitdaging, en Annie Schmidt, inmiddels bijna vijftig, stortte zich er met al haar energie in.

De Schaduw fluistert: "Op het toneel werd haar rebellie eindelijk zichtbaar in levenden lijve, niet langer verstoep tussen de regels maar vlees geworden in het licht van de schijnwerpers. Ik zag hoe ze worstelde met het moederschap, hoe ze haar liefde gaf in woorden wanneer ze er niet kon zijn in persoon. Het theater werd haar tweede huis, een plek waar ze kon zijn wie ze werkelijk was: een vrouw die weigerde te kiezen tussen haar vele zelden, die al haar

tegenstrijdigheden omarmde en er kunst van maakte."

Hoofdstuk 7: Het magische scherm

De televisiecamera's in de studio van de VARA waren grote, logge apparaten die door technici in witte jassen werden bediend.

Annie Schmidt stond aan de rand van het decor en keek gefascineerd toe hoe de acteurs hun posities innamen voor de opname van de eerste aflevering van 'Ja zuster, nee zuster'. Het was 1966, en na haar successen in de radio en het theater had ze de sprong gewaagd naar het nieuwste medium dat de Nederlandse huiskamers veroverde: televisie.

"Ben je zenuwachtig?" vroeg regisseur Leen Tijd, terwijl hij naast haar kwam staan.

Annie glimlachte. "Doodsbang," gaf ze toe.

"Dit is zo anders dan alles wat ik tot nu toe heb gedaan. Bij radio hoef je alleen te luisteren, en in het theater zie je de acteurs van een afstand. Maar televisie komt recht je huiskamer binnen."

De redactie van de VARA had aanvankelijk getwijfeld over haar idee. Een komische serie over een rusthuis waar van alles misgaat, met liedjes en absurde situaties? Het was ver verwijderd van de brave familieseries die tot dan toe op de Nederlandse televisie te zien waren. Maar Annie's reputatie en haar vastberadenheid hadden hen overtuigd.

"De mensen zijn toe aan iets anders," had ze betoogd. "Iets dat hen niet alleen laat lachen, maar ook laat nadenken over de absurditeit van regels en autoriteit."

Nu, terwijl de acteurs zich klaarmaakten – Hetty Blok als de zorgzame Zuster Klivia, Leen Jongewaard als de huisknecht Gerrit, en Piet Hendriks als de bemoeizuchtige Buurman Boordevol – voelde Annie een mix van trots en nervositeit. Dit was haar creatie, een wereld die uit haar verbeelding was ontsproten en nu tot leven kwam voor de camera's.

De opnamen voor de eerste aflevering verliepen chaotisch. Televisie was nog een jong medium in Nederland, en de techniek was onvoorspelbaar. Camera's die

vastliepen, microfoons die het begaven, acteurs die hun tekst vergaten door de spanning – het hoorde er allemaal bij. Maar tussen de frustraties door waren er momenten van pure magie, wanneer de chemie tussen de acteurs precies goed was en Annie's dialogen tot leven kwamen met een energie die zelfs haar verbaasde.

"Dit is groter dan ik had gedacht," zei ze tegen Harry Bannink, de componist met wie ze de liedjes voor de serie had geschreven.

"Het is alsof deze personages een eigen leven leiden, alsof ze altijd al hebben bestaan en wij ze alleen maar hebben ontdekt."

Harry knikte begrijpend. Hun samenwerking, die was begonnen bij 'Heerlijk duurt het langst', was uitgegroeid tot een van de meest vruchtbare creatieve partnerschappen in de Nederlandse cultuurgeschiedenis. "Dat is het geheim van goede verhalen," zei hij. "Ze voelen niet bedacht, maar gevonden."

Toen de eerste aflevering van 'Ja zuster, nee zuster' in maart 1966 werd uitgezonden, zat Annie thuis met Dick en Flip, gespannen wachtend op de reacties. De telefoon begon

al te rinkelen voordat de aftiteling voorbij was. Vrienden, collega's, en zelfs mensen die ze nauwelijks kende, belden om te zeggen hoe verfrissend, hoe anders, hoe geestig de serie was.

De volgende ochtend bevestigden de kijkcijfers wat Annie al vermoedde: 'Ja zuster, nee zuster' was een instant succes.

Miljoenen Nederlanders hadden gekeken, en de recensies waren overwegend positief, hoewel sommige conservatieve critici de serie "te frivol" of zelfs "ondermijnend" vonden – wat Annie beschouwde als het grootste compliment dat ze kon krijgen.

De wekelijkse opnamen voor de serie werden een vast ritme in Annie's leven. Ze was betrokken bij elk aspect van de productie, van het schrijven van de scripts tot het aanpassen van de dialogen tijdens de repetities. Ze werkte nauw samen met de acteurs, luisterde naar hun input, en paste haar teksten aan om het beste uit hun talenten te halen.

"Je bent een wonderlijke schrijfster," zei Hetty Blok eens tegen haar tijdens een pauze. "Je teksten zijn zo precies, zo

zorgvuldig gekozen, maar wanneer we ze spelen, voelen ze volkomen natuurlijk. Alsof mensen echt zo praten."

Annie's werk voor televisie bracht haar in contact met een nieuwe generatie acteurs en makers. De jongere mensen bij de VARA zagen in haar een bondgenoot, iemand die net als zij de grenzen wilde verleggen van wat mogelijk was op de Nederlandse televisie. Ze werd een mentor voor velen, moedigde hen aan om risico's te nemen en hun eigen stem te vinden.

Thuis merkte Annie dat haar bekendheid nieuwe dimensies kreeg. Mensen herkenden haar op straat, in winkels, in restaurants. Ze werd uitgenodigd voor praatprogramma's, interviews, en publieke evenementen. De domineesgeld uit Kapelle was uitgegroeid tot een nationale figuur, een cultureel icoon wiens woorden werden geciteerd, wiens liedjes werden gezongen, en wiens verhalen werden doorgegeven.

Flip, inmiddels een tiener, vond de bekendheid van zijn moeder soms lastig. "Waarom moet iedereen altijd commentaar hebben op wat jij schrijft?" vroeg hij eens.

"Kan je niet gewoon schrijven zonder dat heel Nederland er iets van vindt?"

Annie begreep zijn frustratie. "Dat is de prijs van succes," legde ze uit. "Als je iets maakt dat mensen raakt, dan willen ze je vertellen hoe het hen heeft geraakt. Dat is eigenlijk een groot compliment."

Naast 'Ja zuster, nee zuster' bleef Annie werken aan andere projecten. Haar kinderboeken waren immens populair, en ze schreef nog steeds voor het theater. Maar televisie had een speciale plek in haar hart veroverd. Het directe contact met het publiek, de mogelijkheid om beelden en muziek te combineren met haar teksten, de reikwijdte die veel groter was dan die van boeken of theatervoorstellingen – het was een medium dat perfect paste bij haar talent en haar ambities.

In 1968, toen 'Ja zuster, nee zuster' op het hoogtepunt van zijn populariteit was, kreeg Annie een aanbod om een geheel nieuwe serie te ontwikkelen, speciaal voor kinderen. Het zou 'Floris' gaan heten, een historisch avonturenverhaal dat zich afspeelde in de Middeleeuwen. De jonge acteur Rutger

Hauer zou de hoofdrol spelen, en de serie zou worden geregisseerd door een ambitieuze jonge filmmaker, Paul Verhoeven. "Het is totaal anders dan wat je tot nu toe hebt gedaan," waarschuwde haar agent. "Een avonturensérie voor kinderen, met zwaardgevechten en kastelen. Geen humor, geen liedjes."

Maar Annie was nooit bang geweest voor nieuwe uitdagingen. "Juist daarom wil ik het doen," zei ze. "Om te bewijzen dat ik meer kan dan alleen maar grappig zijn."

Terwijl ze werkte aan het script voor 'Floris', beseftte Annie dat ze op een kruispunt in haar leven stond. Ze was 57, had succes in vrijwel elk medium waarin ze had gewerkt, en kon kiezen uit tal van projecten. Maar ze voelde ook de druk van de verwachtingen, de noodzaak om zichzelf telkens opnieuw uit te vinden, en soms, in de stille uren van de nacht, de twijfel of ze wel genoeg had gedaan, of haar werk echt belangrijk was.

De Schaduw fluistert: "Met televisie bereikte ze de massa én de enkeling, was ze tegelijk in miljoenen huiskamers en toch intiem met

elke kijker apart. Ik zag hoe de beelden haar woorden een nieuwe dimensie gaven, hoe ze leerde denken in bewegende plaatjes na decennia in klanken en letters te hebben geleefd. Nederland keek naar haar creaties en zag zichzelf – niet zoals het was, maar zoals het kon zijn: speelser, vrijer, minder benauwd door regels en 'zo hoort het nu eenmaal'. En juist toen iedereen dacht dat ze op de top van haar kunnen was, begon ze opnieuw te leren, opnieuw te zoeken, altijd onrustig, altijd hongerig naar het volgende hoofdstuk."

Hoofdstuk 8: De koningin van het kinderboek

In het voorjaar van 1970 zat Annie Schmidt aan haar bureau, het raam wijd open, de geluiden van Amsterdam dringend haar werkkamer binnen. Voor haar lag een stapel brieven van kinderen, allemaal gericht aan Pluk van de Petteflet, het jongetje met de rode kraanwagen dat ze het jaar daarvoor tot leven had gebracht. De kinderen schreven

hem alsof hij echt bestond, vroegen hem om raad, vertelden hem over hun eigen avonturen, en smeekten om meer verhalen. "Die Pluk van je heeft een eigen leven gekregen," had Dick gezegd toen hij de post binnenbracht. "Misschien moet je hem vragen of hij zelf eens wat brieven wil beantwoorden."

Annie glimlachte bij de gedachte. Haar kinderboeken waren inderdaad meer dan alleen verhalen geworden; ze waren portalen naar een andere wereld, een wereld waar kinderen zich thuis voelden, waar hun logica gold in plaats van die van volwassenen. Een wereld waar kleine jongens in kraanwagentjes konden wonen, waar kabouters en sprekende dieren de gewoonste zaak van de wereld waren, en waar de grote problemen van het leven – eenzaamheid, onrecht, verlies – konden worden aangepakt met moed, vriendschap en verbeelding.

Annie's carrière als kinderboekenschrijfster was bijna per ongeluk begonnen, met de korte verhaaltjes over Jip en Janneke die ze schreef voor de krant Het Parool in de

vroege jaren vijftig. Eenvoudige verhaaltjes over twee buurkinderen en hun dagelijkse avonturen, geschreven in een heldere, directe taal die kinderen direct aansprak. Wat begon als een wekelijkse column, groeide uit tot een fenomeen. De boeken met de gebundelde verhalen, geïllustreerd door Fiep Westendorp, waren niet uit de Nederlandse kinderkamers weg te denken.

Na Jip en Janneke waren er andere personages gevolgd: Abeltje, de liftboy die met een magische lift de wereld rondreisde; Otje, het dappere meisje dat op zoek ging naar haar verdwenen vader; Minoes, de kat die veranderde in een vrouw maar haar kattenmanieren behield. En nu was er Pluk, misschien wel haar meest geliefde creatie tot nu toe.

De samenwerking met Fiep Westendorp was uitgegroeid tot een van de meest succesvolle creatieve partnerschappen in de Nederlandse literatuur. Fiep's tekeningen gaven Annie's woorden een visuele dimensie die perfect aansloot bij de geest van haar verhalen: speels, een beetje anarchistisch,

en met een diepe, oprechte liefde voor kinderen en hun kijk op de wereld.

"Jij snapt kinderen," had Fiep eens tegen haar gezegd tijdens een van hun werksessies. "Niet zoals pedagogen of psychologen ze begrijpen, maar zoals andere kinderen dat doen. Je schrijft niet over ze, je schrijft vanuit ze."

Annie dacht vaak na over die woorden.

Misschien was dat inderdaad het geheim van haar succes als kinderboekenschrijfster: ze had nooit de verbinding verloren met het kind in zichzelf, het kind dat opgroeide in de pastorie in Kapelle en dat zich verwonderde over de regels en conventies van de volwassen wereld. Dat kind had nu, zestig jaar later, een stem gekregen en sprak tot andere kinderen, vertelde hen dat ze niet alleen waren in hun verbazing en soms frustratie over de wereld die volwassenen hadden gecreëerd.

De kinderboeken hadden Annie ook een nieuw publiek gegeven. Waar haar werk voor radio, theater en televisie voornamelijk volwassenen bereikte, spraken haar boeken een hele nieuwe generatie aan. Kinderen die

opgroeiden met Jip en Janneke werden later fans van Pluk van de Petteflet en Minoes, en de ouders die haar verhalen voorlazen, herontdekten vaak hun eigen kindertijd in de pagina's.

"Je bent de koningin van het kinderboek geworden," zei haar uitgever tegen haar tijdens een lunch om het succes van 'Pluk van de Petteflet' te vieren. "Er is niemand die kinderen zo goed begrijpt als jij."

Annie voelde zich ongemakkelijk bij zulke uitspraken. Ze zag zichzelf niet als een kinderboekenschrijfster, althans niet uitsluitend. Ze was een schrijfster die toevallig ook voor kinderen schreef, naast al het andere werk dat ze deed. Toch kon ze niet ontkennen dat er iets speciaals was aan het schrijven voor jonge lezers, een directheid en eerlijkheid die ze in al haar werk nastreefde.

In haar kinderboeken kon Annie ook thema's aansnijden die in haar werk voor volwassenen soms controversieel waren. Via de ogen van haar jonge protagonisten leverde ze commentaar op milieuverontreiniging, bureaucratie,

machtsmisbruik en sociale ongelijkheid. Door deze onderwerpen te verpakken in avontuurlijke, humoristische verhalen, maakte ze ze toegankelijk voor kinderen én bespreekbaar voor volwassenen.

"Je bent een subversieve kracht," zei een bevriende criticus eens lachend tegen haar.

"Je gebruikt kinderboeken om de samenleving te veranderen."

Annie lachte om die bewering, maar er zat een kern van waarheid in. Haar kinderboeken weerspiegelden haar eigen waarden: een afkeer van willekeurig gezag, een geloof in individuele vrijheid en verantwoordelijkheid, en een diepe overtuiging dat kinderen serieus genomen moesten worden.

Terwijl ze de brieven van haar jonge lezers doorlas, voelde Annie een mengeling van trots en een zekere melancholie. Ze was nu bijna zestig, en hoewel ze nog lang niet van plan was te stoppen met schrijven, begon ze na te denken over haar nalatenschap. Wat zou er blijven van alles wat ze had gemaakt? De liedjes voor radio en televisie, de toneelstukken, de gedichten, de columns – of

zouden het uiteindelijk de kinderboeken zijn die het langst zouden voortleven?

In 1972 begon Annie te werken aan een nieuw kinderboek, 'Ibbeltje', over een klein meisje dat bij haar oom en tante woont en bijzondere avonturen beleeft. Het was een verhaal dat dicht bij haar eigen jeugdervaringen lag dan veel van haar eerdere werk, een reflectie misschien op haar groeiende behoefte om terug te kijken en te begrijpen wat haar had gevormd als mens en als schrijfster.

Terwijl ze schreef, merkte Annie dat ze meer bewust was van de impact die haar woorden konden hebben op jonge lezers. Ze wilde hen niet alleen vermaken, maar ook iets meegeven: moed, zelfvertrouwen, en bovenal het besef dat het in orde was om anders te zijn, om vragen te stellen, om de status quo uit te dagen.

"Ik schrijf niet voor brave kinderen," vertelde ze in een interview dat jaar. "Ik schrijf voor kinderen die net als ik waren, die vragen stellen, die niet zomaar aannemen wat volwassenen hun vertellen. Die kinderen

hebben verhalen nodig die hen sterken in plaats van temmen."

Aan het einde van het jaar werd Annie uitgenodigd om te spreken op een conferentie over kinderliteratuur. Terwijl ze haar toespraak voorbereidde, dacht ze na over de reis die ze had afgelegd sinds haar eerste aarzelende stappen als schrijfster. Van de bibliotheek in Vlissingen naar de radiostudio's van de VARA, van de theaters van Amsterdam naar de televisiesets, en uiteindelijk naar de wereld van het kinderboek – een reis die haar tot de meest geliefde schrijfster van Nederland had gemaakt.

De Schaduw fluistert: "In haar verhalen voor kinderen vond ze de meest directe weg naar de ziel – niet alleen van haar jonge lezers maar ook terug naar haar eigen kern. Ik zag hoe ze met elk kinderboek een stukje van zichzelf terugvond, het meisje dat in de boomgaard van Kapelle droomde over een wereld waar regels konden worden gebroken als ze geen zin hadden. Kinderen herkenden de waarheid in haar stem omdat ze sprak

zonder het filter dat volwassenen zo vaak gebruiken – de grootste gift die ze hen gaf was niet fantasie, maar eerlijkheid."

Hoofdstuk 9: In de schaduw van het succes

De winter van 1980 was koud in Amsterdam, en de wind joeg over het water van de Amstel, waar Annie vanuit haar appartement op uitkeek. Ze stond voor het raam, een sigaret in haar hand, en keek naar de schaatsers die behoedzaam over het ijs gleden. Op de tafel achter haar lag een stapel uitnodigingen, interviews, en aanvragen voor optredens – meer dan ze ooit zou kunnen honoreren.

Annie was 69 jaar oud en stond op het hoogtepunt van haar roem. De musical 'Foxtrot', haar nieuwste samenwerking met Harry Bannink, was een groot succes in de theaters. Haar kinderboeken waren klassiekers geworden, generaties Nederlanders waren opgegroeid met haar verhalen, haar liedjes, haar personages. De

domineesgeld uit Kapelle was uitgegroeid tot een nationaal icoon, een stem die had geholpen om Nederland te bevrijden van de benauwende moraal van de naoorlogse jaren.

Maar succes had zijn eigen prijs. Dick, haar man en steun en toeverlaat gedurende dertig jaar, was twee jaar eerder overleden. Zijn afwezigheid had een gat in haar leven geslagen dat niet te vullen was. Ze woonde nu alleen in het appartement dat ze samen hadden gedeeld, omringd door herinneringen aan hun leven samen.

"Je moet niet gaan zitten treuren," had Flip gezegd na de begrafenis. "Pa zou willen dat je doorging met je werk."

Annie wist dat hij gelijk had. Dick had haar altijd aangemoedigd, had haar talent herkend en gekoesterd, had haar de ruimte gegeven om te zijn wie ze was. Het beste wat ze kon doen om zijn nagedachtenis te eren, was doorgaan met schrijven, met creëren, met het leven omarmen zoals ze dat altijd had gedaan.

Maar het was niet gemakkelijk. De eenzaamheid was soms overweldigend,

vooral 's nachts, wanneer de stilte van het appartement haar leek te verstikken. Ze werkte tot laat door, alleen aan haar bureau, en rookte de ene sigaret na de andere – een gewoonte die haar huisarts ten strengste had afgeraden.

"U bent niet meer de jongste, mevrouw Schmidt," had hij gewaarschuwd. "Uw longen kunnen dit niet blijven verdragen."

Maar Annie kon niet stoppen. De sigaretten waren een constante in haar leven, een gezelschap in de lange uren van het schrijven, een troost in momenten van twijfel en eenzaamheid.

In die winter van 1980 begon Annie te werken aan een nieuw project, een musical die 'Madam' zou gaan heten, over een vrouw die een bordeel runt. Het was weer een gewaagd thema, zeker voor een vrouw van haar leeftijd en status, maar Annie had nooit de behoefte gevoeld om zich aan te passen aan wat anderen gepast vonden.

"Je blijft provoceren," zei haar uitgever lachend toen ze hem over het idee vertelde.

"De meeste mensen worden conservatiever

met de jaren, maar jij lijkt steeds radicaler te worden."

Annie glimlachte, maar voelde een steek van irritatie. Ze probeerde niet om het provoceren, ze schreef gewoon over wat haar interesseerde, over de hypocrisie van de samenleving, over de kloof tussen wat mensen zeiden en wat ze deden. Als sommigen dat als provocatie zagen, was dat hun probleem, niet het hare.

De werkdagen werden korter naarmate de winter vorderde. Annie merkte dat ze sneller moe was, dat haar concentratie minder lang standhield. Soms, als ze 's ochtends wakker werd, voelde ze een druk op haar borst, een benauwdheid die haar deed denken aan de angstaanvallen die ze als jong meisje had gehad in de verstikkende sfeer van de pastorie.

Maar ze klaagde niet. Annie Schmidt was nooit iemand geweest die klaagde. Ze werkte door, negeerde de signalen van haar lichaam, en verloor zich in de wereld van haar verbeelding, waar ze controle had, waar alles mogelijk was.

In het voorjaar kreeg Annie bezoek van een jonge journaliste die een biografie over haar wilde schrijven. Ze was aarzelend; haar leven blootleggen voor het publiek voelde als een invasie van haar privacy. Maar de journaliste was vasthoudend en intelligent, en Annie was gevestigd door haar interesse. "Waarom wil je mijn biografie schrijven?" vroeg ze, terwijl ze de jonge vrouw een kopje thee inschonk in haar woonkamer.

"Omdat u Nederland heeft veranderd," antwoordde de journaliste eenvoudig. "Uw werk heeft een hele generatie gevormd, inclusief mijzelf. We zijn allemaal opgegroeid met uw verhalen, uw liedjes, uw personages. En toch weten we zo weinig over de vrouw achter dat alles."

Annie zweeg, ontroerd door de oprechtheid in de stem van de jonge vrouw. Het was waar, realiseerde ze zich. Ze had altijd een zekere afstand bewaard tussen haar publieke persoon en haar privéleven. Zelfs in interviews was ze terughoudend, gebruikte ze humor om persoonlijke vragen te ontwijken, verborg ze haar kwetsbaarheid

achter een façade van scherpte en geestigheid.

"Ik weet niet of er veel te vertellen valt," zei ze uiteindelijk. "Ik heb gewoon geschreven, dat is alles."

"Maar waarom schreef u wat u schreef?" drong de journaliste aan. "Waar kwamen al die personages, die ideeën, die rebelse gedachten vandaan? Hoe werd een domineesgeld uit Zeeland de meest geliefde en tegelijkertijd meest subversieve schrijfster van Nederland?"

De vragen raakten aan iets dieps in Annie, aan twijfels en onzekerheden die ze zelden toeliet in haar bewuste gedachten. Waarom had ze geschreven wat ze had geschreven? Wat had haar gedreven om steeds de grenzen op te zoeken, om autoriteit en conventies uit te dagen, om een stem te geven aan degenen die niet werden gehoord?

Was het de eenzaamheid van haar jeugd in Kapelle, de verstikkende sfeer van de pastorie? Was het de invloed van haar moeder, die haar verhalen had voorgelezen en haar had aangemoedigd om te dromen?

Was het de Tweede Wereldoorlog, die haar had geleerd hoe kostbaar vrijheid was, hoe belangrijk het was om je stem te laten horen tegen onrecht?

Of was het simpelweg wie ze was, haar natuur, haar karakter – een rebel die weigerde zich te conformeren, die altijd haar eigen pad had gekozen, ongeacht de consequenties?

"Ik weet het niet," zei ze uiteindelijk eerlijk.

"Ik heb nooit veel nagedacht over waarom ik schrijf wat ik schrijf. Het komt gewoon uit me, als een soort noodzaak."

De journaliste knikte begrijpend en maakte aantekeningen in haar notitieboekje. Annie keek naar haar en zag iets van zichzelf in de jonge vrouw – dezelfde nieuwsgierigheid, dezelfde vastberadenheid om de waarheid te achterhalen, hoe oncomfortabel die ook mocht zijn.

Misschien, dacht Annie, was het tijd om terug te kijken, om te proberen haar eigen leven te begrijpen, de keuzes die ze had gemaakt, de persoon die ze was geworden. Misschien zou het delen van haar verhaal anderen helpen om hun eigen pad te vinden, net

zoals haar fictie generaties Nederlanders had geholpen om zich te bevrijden van de beperkingen van conventie en traditie.

"Goed dan," zei ze uiteindelijk. "Laten we het proberen, deze biografie van je. Maar verwacht geen nette, chronologische geschiedenis. Mijn leven is altijd een beetje rommelig geweest, een beetje chaotisch. Net als mijn bureau."

De journaliste lachte, en Annie voelde iets van de last van het verleden van haar schouders vallen. Misschien was dit wat ze nodig had: een kans om haar eigen verhaal te vertellen, in haar eigen woorden, voordat anderen het voor haar deden.

De Schaduw fluistert: "In de eenzaamheid na Dick's dood vond ze een nieuwe stem, dieper en rijper dan voorheen, maar ook getekend door een melancholie die vroeger verborgen lag onder haar rebellie. Ik zag hoe ze worstelde met haar sterfelijkheid, hoe ze besepte dat zelfs haar woorden – die ze had gebruikt om alle grenzen te overstijgen – haar niet konden redden van de meest definitieve grens van allemaal. Het licht van

haar roem wierp een schaduw die groeide met de jaren, een schaduw waarin ze soms verdwaalde wanneer de schijnwerpers te fel werden en de stilte van de nacht te luid."

Hoofdstuk 10: De prijs van het leven

Op een milde lentedag in mei 1987 stapte Annie Schmidt zenuwachtig de grote zaal van het Koninklijk Instituut voor de Tropen binnen. De ruimte was gevuld met mensen in feestelijke kleding, camera's van de nationale televisie stonden opgesteld, en er hing een sfeer van verwachting. Annie, inmiddels 76 jaar oud, droeg een elegant zwart ensemble dat Flip voor haar had uitgezocht. "Je moet er representatief uitzien," had hij gezegd, "dit is een belangrijke dag."

Het was de dag waarop Annie M.G. Schmidt de Constantijn Huygensprijs zou ontvangen, een van de meest prestigieuze literaire prijzen van Nederland. Een prijs die haar werk eindelijk erkende als literatuur van

blijvende waarde, niet alleen als amusement of kinderboeken.

"Het werd tijd," had Harry Bannink gezegd toen hij hoorde van de toekenning. "Ze hebben je veel te lang als een 'lichte' schrijfster beschouwd, terwijl je werk dieper gaat dan het werk van veel zogenaamde literatoren."

Annie had gemengde gevoelens over de prijs. Natuurlijk was ze vereerd, maar er was ook een gevoel van ironie. Decennialang had de literaire elite haar werk genegeerd of gebagatelliseerd, beschouwd als te populair, te toegankelijk, te humoristisch om 'echte literatuur' te zijn. Nu, aan het eind van haar carrière, kwamen dezelfde mensen haar vertellen dat ze toch belangrijk was geweest voor de Nederlandse cultuur.

"Zal ik een bedankje schrijven waarin ik ze allemaal de huid vol scheld?" had ze gekscherend tegen Flip gezegd. "Bedankt voor de erkenning, nu het te laat is om me er nog iets van aan te trekken."

Maar natuurlijk had ze dat niet gedaan. Annie Schmidt was nooit bitter geweest, nooit verbitterd door de kritiek of het gebrek aan

literaire erkenning. Ze had geschreven wat ze wilde schrijven, had haar eigen pad gevolgd, en had daarbij meer mensen bereikt dan de meeste 'serieuze' schrijvers ooit zouden doen.

Terwijl ze in de zaal wachtte op het begin van de ceremonie, liet Annie haar ogen dwalen over de aanwezigen. Er waren oude vrienden en collega's, mensen met wie ze had samengewerkt bij de radio, het theater, de televisie. Er waren jonge schrijvers en dichters die opkeken naar haar als een voorbeeld, een pionier die grenzen had verlegd en nieuwe paden had gebaand.

En er waren ook critici, literatoren, academici die haar werk eindelijk serieus begonnen te nemen, die artikelen schreven over de diepere lagen in haar ogenschijnlijk eenvoudige verhalen, de subversieve elementen in haar kinderliteratuur, de psychologische complexiteit van haar personages.

"Mevrouw Schmidt?" Een jonge vrouw van de organisatie tikte haar op de schouder.

"We beginnen over vijf minuten. U zit op de eerste rij, naast de minister van Cultuur."

Annie knikte en volgde de vrouw naar haar plaats. De zenuwen begonnen toe te slaan. Ze had een toespraak voorbereid, maar vroeg zich nu af of die wel gepast was. Was het te vrijmoedig, te direct, te weinig diplomatiek? Ze was nooit goed geweest in het politiek correcte taalgebruik dat bij dit soort gelegenheden gebruikelijk was. De ceremonie begon met een lange inleiding over het belang van literatuur in de samenleving, over de rol van schrijvers als geweten van de natie, over de unieke Nederlandse literaire traditie. Annie luisterde met een half oor, haar gedachten dwalend naar Dick, die dit moment niet had mogen meemaken. Hij zou zo trots zijn geweest, zou haar hand hebben vastgehouden onder de tafel, zou haar hebben aangemoedigd om zichzelf te zijn in haar dankwoord. Toen kwam het moment dat de voorzitter van de jury het woord nam om de toekenning van de prijs aan te kondigen. Hij sprak over Annie's lange en veelzijdige carrière, over de impact die haar werk had gehad op generaties Nederlanders, over haar

vermogen om complexe thema's toegankelijk te maken zonder ze te versimpelen.

"Annie M.G. Schmidt heeft ons laten zien dat literatuur geen ivoren toren hoeft te zijn," besloot hij zijn toespraak. "Dat de beste boeken, de beste liedjes, de beste verhalen die zijn die zowel de geest prikkelen als het hart raken. Die zowel een kind kunnen laten lachen als een volwassene kunnen laten nadenken. Het is met grote eer dat wij haar vandaag de Constantijn Huygensprijs toekennen."

Het applaus was oorverdovend. Annie stond op, haar knieën licht trillend, en liep naar het podium. De onderscheiding werd haar overhandigd, een prachtig beeldje en een enveloppe met een aanzienlijke geldprijs. Ze plaatste beide op het spreekgestoelte en keek uit over de zaal, over de gezichten die naar haar opkeken, verwachtingsvol.

"Dank u wel," begon ze, haar stem vaster dan ze had verwacht. "Het is een grote eer om deze prijs te ontvangen, zeker op mijn leeftijd, wanneer je begint te denken dat alles wat je nog kunt verwachten een mooi grafschrift is."

Er klonk gelach in de zaal, en Annie voelde zich ontspannen. Dit kon ze, mensen laten lachen, de waarheid zeggen op een manier die niet beledigde maar wel raakte.

"Ik heb nooit geschreven om prijzen te winnen," vervolgde ze. "Ik heb geschreven omdat ik niet anders kon, omdat er verhalen in me zaten die eruit wilden. Verhalen over mensen die niet pasten in de hokjes die voor hen waren bedacht, die vragen stelden bij regels die geen zin hadden, die durfden te dromen van een wereld waar iedereen zichzelf mocht zijn."

Ze pauzeerde even, nam een slok water, en keek de zaal rond.

"Sommige mensen hebben mijn werk 'licht' genoemd, alsof dat een belediging is. Maar ik geloof dat lichtheid een deugd is, niet een tekortkoming. Dat humor ons in staat stelt om waarheden te vertellen die anders te pijnlijk zouden zijn om te horen. Dat liedjes en verhalen vensters kunnen zijn naar een vrijer, eerlijker, rechtvaardiger wereld."

De woorden kwamen nu gemakkelijk, vloeiden uit haar als water uit een bron. Ze sprak over haar jeugd in Kapelle, over de

bibliotheek in Vlissingen, over de oorlogsjaren in Amsterdam. Over de mensen die haar hadden geïnspireerd, de samenwerkingen die haar hadden gevormd, de vriendschappen die haar hadden gedragen.

"En vooral wil ik mijn zoon Flip bedanken," besloot ze, haar stem nu licht trillend van emotie. "Die opgroeide met een moeder die altijd aan het schrijven was, die altijd in haar hoofd elders was, en die dat niet alleen heeft verdragen maar heeft aangemoedigd. En mijn man Dick, die er vandaag niet meer is, maar die altijd in me geloofde, zelfs wanneer ik dat zelf niet deed."

Het applaus dat volgde was warm en langdurig. Annie voelde tranen in haar ogen branden maar veegde ze resoluut weg. Dit was geen moment voor sentimentaliteit, maar voor vreugde en dankbaarheid.

Na de ceremonie was er een receptie, waar Annie werd overstelpt met felicitaties, herinneringen, en verzoeken om interviews. Ze deed haar best om met iedereen te praten, om aanwezig te zijn in het moment, maar ze voelde de vermoeidheid in haar

botten, de spanning van de dag die zijn tol begon te eisen.

"Je ziet bleek," zei Flip bezorgd, toen hij naast haar kwam staan met een glas water.

"Misschien moeten we naar huis gaan."

Annie knikte dankbaar. "Nog even," zei ze.

"Er zijn nog een paar mensen die ik wil spreken."

Een van die mensen was een jonge schrijfster, nauwelijks dertig, die verlegen naar Annie toe kwam met een exemplaar van 'Pluk van de Petteflet' in haar handen.

"Mevrouw Schmidt," zei ze, met een stem die beefde van nervositeit. "Uw boeken hebben mijn leven veranderd. Ze hebben me geleerd dat het oké is om anders te zijn, om vragen te stellen, om te dromen. Zonder u zou ik nooit schrijfster zijn geworden."

Annie werd geraakt door de oprechtheid in de stem van de jonge vrouw. Dit was het, besepte ze. Dit was de echte prijs, belangrijker dan alle literaire onderscheidingen: de wetenschap dat haar woorden levens hadden veranderd, dat haar verhalen hadden geholpen om een nieuwe generatie schrijvers en dromers te vormen.

"Wat fijn om te horen," zei ze, terwijl ze het boek signeerde. "Blijf schrijven, blijf dromen. De wereld heeft altijd meer verhalen nodig."

De Schaduw fluistert: "Op die dag van erkenning stond ze tussen twee werelden – de wereld van de literaire elite die haar eindelijk accepteerde en de wereld van gewone lezers die haar altijd al hadden liefgehad. Ik zag hoe ze worstelde met die late erkenning, hoe een deel van haar wilde schreeuwen: 'nu pas zien jullie wat altijd al zichtbaar was?'. Maar ik zag ook hoe ze die bitterheid transformeerde tot wijsheid, hoe ze begreep dat de grootste overwinning was dat haar stem had geresoneerd in de hoofden en harten van mensen die nooit een literaire prijs zouden uitreiken, maar wier levens waren verrijkt door haar woorden."

Hoofdstuk 11: De laatste acte

De zomer van 1994 was ongewoon warm in Amsterdam. Annie Schmidt, inmiddels 83 jaar oud, zat in haar appartement met de

ramen wijd open, hopen op een verkoelend briesje dat maar niet wilde komen. Haar handen, getekend door rimpels en ouderdomsvlekken, rustten op de armleuningen van haar stoel, de vingers die zoveel verhalen hadden geschreven nu soms te stijf om een pen vast te houden. Op de tafel naast haar stond een stapel boeken – herdrukken van haar eigen werk, sommige in nieuwe vertalingen. 'Jip en Janneke' was nu verkrijgbaar in het Duits, Engels, Japans, en zelfs Chinees. 'Minoes' werd verfilmd, en er waren plannen voor een internationale versie van 'Pluk van de Petteflet'. Haar werk had de grenzen van Nederland overschreden, vond nieuwe lezers in landen waar ze nooit was geweest, in talen die ze niet kon verstaan.

"Eigenlijk is het gek," had ze onlangs tegen Flip gezegd. "Al die mensen lezen mijn verhalen, maar ze kennen het Nederland niet waar ik over schreef, het Nederland van na de oorlog, van de wederopbouw, van de verstikkende jaren vijftig. Hoe kunnen ze het begrijpen?"

"Misschien gaan je verhalen niet echt over Nederland," had Flip geantwoord. "Misschien gaan ze over dingen die universeel zijn – over vrijheid, over verzet tegen zinloze regels, over de magie van de kindertijd. Die dingen zijn overal hetzelfde."

Annie had geknikt, maar toch voelde ze een zekere melancholie bij de gedachte dat haar werk werd losgemaakt van de context waarin het was ontstaan. Haar verhalen, haar liedjes, haar gedichten waren geworteld in een specifieke tijd en plaats, in een Nederland dat snel aan het verdwijnen was, vervangen door een nieuwe wereld die ze soms nauwelijks herkende.

De laatste jaren waren moeilijk geweest. Haar gezondheid ging achteruit, de jarenlange gewoonte van roken eiste zijn tol, en er waren dagen waarop het moeilijk was om de energie te vinden om op te staan, om te schrijven, om te leven. Maar ze bleef volharden, weigerde toe te geven aan wat ze minachtend "oudevrouwengedrag" noemde. "Als ik opgeef, dan ben ik echt dood," had ze gezegd tegen haar dokter, die haar had

aangeraden het rustiger aan te doen. "En ik ben nog lang niet klaar met leven."

Ondanks haar uitspraken wist Annie dat de tijd haar inhaalde. Ze was steeds vaker moe, had moeite met concentreren, en werd geplaagd door een hardnekkige hoest die 's nachts erger werd. Maar ze weigerde medelijden, weigerde de rol van breekbare oude dame die anderen haar probeerden op te dringen.

In plaats daarvan werkte ze aan wat ze haar "laatste project" noemde – een verzameling van gedichten en korte teksten die reflecteerden op het leven, de ouderdom, en de naderende dood. Het was ander werk dan mensen van haar gewend waren, melancholischer, dieper, maar nog steeds met die typische Annie Schmidt-scherpte, die weigering om zich te verschuilen achter eufemismen of sentimentaliteit.

"Ik schrijf nu voor mezelf," zei ze tegen iedereen die vroeg wanneer er een nieuw boek of toneelstuk zou komen. "Het is tijd om mijn eigen verhaal af te ronden."

Op een dag in juli kreeg Annie bezoek van een jonge regisseur die haar toestemming

wilde vragen om 'Ja zuster, nee zuster' opnieuw te verfilmen voor een nieuwe generatie. Annie had hem ontvangen in haar woonkamer, had geduldig geluisterd naar zijn enthousiaste plannen, zijn visie, zijn ideeën over hoe hij haar werk zou "moderniseren". "Je hoeft het niet te moderniseren," had ze uiteindelijk gezegd. "Goede verhalen verouderen niet. Ze veranderen misschien van betekenis, maar ze blijven waar. Verfilm het zoals je wilt, maar verander de essentie niet. De rebelsheid, de humor, de menselijkheid – dat moet blijven."

De jonge man had instemmend geknikt, bijna eerbiedig, en Annie had zich plotseling oud gevoeld, een monument in plaats van een mens. Dat gevoel bleef haar achtervolgen, het gevoel dat ze langzaam werd getransformeerd tot een icoon, een symbool van een voorbije tijd, in plaats van een levende, ademende schrijfster die nog steeds nieuwe dingen te zeggen had.

In augustus werd Annie ziek. Wat begon als een zomergriepje, ontwikkelde zich tot een longontsteking die haar verzwakte lichaam hard trof. Ze werd opgenomen in het

ziekenhuis, waar de artsen hun best deden om de infectie te bestrijden, maar Annie wist dat dit het begin van het einde kon zijn.

"Ik ben er nog niet klaar voor," fluisterde ze tegen Flip, die dag en nacht aan haar bed zat. "Er zijn nog dingen die ik wil schrijven, dingen die ik wil zeggen."

"Schrijf ze in je hoofd," zei Flip zachtjes, terwijl hij haar hand vasthield. "Dat heb je altijd gedaan, eerst in je hoofd, dan op papier. Schrijf ze in je hoofd en bewaar ze daar."

Annie glimlachte zwakjes. "Maar dan kan niemand ze lezen."

"Je hebt al genoeg geschreven voor tien levens," antwoordde Flip. "Mensen zullen je verhalen nog generaties lang lezen."

Na twee weken in het ziekenhuis mocht Annie weer naar huis, maar ze was verzwakt, bleek, en had constante zorg nodig. Flip regelde een verpleegster die bij haar introk, en Annie accepteerde deze hulp met tegenzin, als een noodzakelijk kwaad. De herfst kwam vroeg dat jaar, met koele winden die de bladeren van de bomen in het park tegenover haar appartement deden

dwarrelen. Annie zat vaak bij het raam, kijkend naar de mensen beneden, de kinderen die speelden, de moeders die hun kinderbagens duwden, de oude mannen die schaakten op de banken.

"Het leven gaat door," zei ze tegen de verpleegster, die haar had gevraagd waarom ze zo lang naar buiten staarde. "Het gaat altijd door, met of zonder ons. Dat is het wonder ervan."

In oktober verslechterde Annie's toestand opnieuw. De dokters spraken over hartfalen, over de gevolgen van jaren van roken, over de natuurlijke aftakeling van een lichaam dat lang en vol had geleefd. Ze stelden behandelingen voor, medicijnen, therapieën, maar Annie schudde haar hoofd.

"Geen ziekenhuizen meer," zei ze beslist.

"Als ik moet gaan, dan in mijn eigen huis, in mijn eigen bed, met mijn boeken om me heen."

De laatste weken van haar leven bracht Annie door in een soort schemertoestand, soms helder en scherp, dan weer dwalend in herinneringen en dromen. Ze sprak met mensen die er niet waren – haar ouders,

Dick, oude vrienden die haar waren voorgegaan in de dood. Ze reciteerde regels uit haar eigen gedichten, mengde ze met nieuwe woorden die niemand opschreef. Flip was er elke dag, zat naast haar bed, las haar voor uit haar lievelingsboeken, of luisterde gewoon naar haar ademhaling, naar de woorden die ze soms mompelde in haar slaap. Hij zag hoe ze langzaam weegleed, hoe de vlam die zo fel had gebrand steeds zwakker werd.

Op 20 mei 1995, haar vierentachtigste verjaardag, was Annie helderder dan ze in weken was geweest. Ze vroeg om pen en papier, schreef met beverige hand enkele regels, en gaf het papier aan Flip.

"Voor na," zei ze eenvoudig. "Niet eerder lezen."

Diezelfde avond, terwijl de zon onderging over Amsterdam, terwijl de stad zich voorbereidde op een nieuwe nacht, sloot Annie M.G. Schmidt haar ogen voor de laatste keer. Flip zat naast haar, hield haar hand vast tot het einde, voelde hoe de warmte langzaam uit haar vingers trok, hoe de adem stokken, hoe het hart dat zoveel

verhalen had gedragen, zoveel liedjes had gezongen, zoveel levens had geraakt, eindelijk tot rust kwam.

Pas later die avond, alleen in de stilte van het appartement dat nu zo leeg aanvoelde, opende Flip het papier dat zijn moeder hem had gegeven. Het bevatte slechts een paar regels, in een handschrift dat onmiskenbaar dat van Annie was, hoewel vervormd door zwakte en ouderdom:

"Schrijf op mijn steen: Ze was niemand anders dan zichzelf. In een wereld vol kopieën, bleef ze een origineel. En zeg dan zachtjes: Dank je wel."

De Schaduw fluistert: "In haar laatste dagen vonden we eindelijk vrede met elkaar, ik was niet langer de donkere tegenhanger van haar licht maar een oude vriend die haar wachtte aan de overkant van de laatste grens. Ik zag hoe ze worstelde om nog één laatste keer te zeggen wat gezegd moest worden, hoe ze vocht om trouw te blijven aan zichzelf tot het einde. Het meisje uit Kapelle dat nooit had willen buigen, boog nu alleen voor de onvermijdelijke nacht – maar op haar eigen

voorwaarden, met woorden op haar lippen die niemand anders zou hebben kunnen schrijven. In haar laatste adem hoorde ik de echo van haar eerste, de cirkel van een leven dat nooit gewoon was geweest."

Hoofdstuk 12: De erfenis

De regen viel zacht op de menigte die zich had verzameld in de Westerkerk in Amsterdam. Het was 24 mei 1995, vier dagen na Annie's dood, en het leek alsof heel Nederland was uitgelopen om afscheid te nemen van de vrouw die generaties had doen lachen, huilen en nadenken. De kerk was gevuld tot de laatste plaats, en buiten stonden honderden mensen in de regen, sommigen met paraplu's, anderen met het hoofd onbedekt, alsof ze de tranen van de hemel wilden delen.

Binnen werden de kaarsen aangestoken, terwijl Flip Schmidt op de eerste rij zat, omringd door familie, vrienden en collega's uit de literaire wereld, het theater, de radio en televisie. Op de kist lag een eenvoudig

boeket van veldbloemen, geen formele bloemstukken, geen overdreven eerbetoon – precies zoals Annie het had gewild.

"Geen poespas," had ze gezegd in haar laatste wensen voor de begrafenis. "Geen hoogdravende woorden, geen sentimenteel gedoe. Ik wil dat mensen lachen als ze aan me denken, niet huilen."

De dienst begon met muziek, natuurlijk. Melodieën uit 'Ja zuster, nee zuster', 'Heerlijk duurt het langst', en andere musicals die Annie had geschreven met Harry Bannink, die nu aan de piano zat, zijn vingers spelend over de toetsen met een vertrouwdheid die voortkwam uit jarenlange samenwerking. Het was een vreemde mix van melancholie en vreugde, van verdriet en viering – een weerspiegeling van Annie's werk zelf, dat altijd de balans had gevonden tussen licht en donker, tussen humor en ernst.

De eerste die sprak was Harry Mulisch, de grote Nederlandse schrijver die Annie had gekend sinds hun dagen in het literaire circuit van het naoorlogse Amsterdam. Hij stond op het podium, zijn karakteristieke witte haar

een scherp contrast met zijn zwarte pak, en keek uit over de menigte.

"Annie Schmidt was meer dan een schrijfster," begon hij. "Ze was een stem. Een stem die sprak voor allen die geen stem hadden, die woorden gaf aan gevoelens die we allemaal kenden maar niet konden uitdrukken. Ze was een rebel in een land dat behoefte had aan rebellen, een vrijdenker in een tijd waarin vrij denken niet altijd werd gewaardeerd."

Hij pauzeerde, zijn stem even brekend.

"Maar bovenal was ze een vriendin. Een vriendin van mij, ja, maar ook een vriendin van iedereen die haar boeken las, die haar liedjes zong, die haar verhalen deelde met hun kinderen en kleinkinderen. Ze kende je niet persoonlijk, maar je voelde dat ze je begreep, dat ze voor je opkwam, dat ze aan jouw kant stond in de strijd tegen alles wat benepen, bekrompen en onrechtvaardig was."

Na Mulisch spraken anderen: acteurs die in haar toneelstukken hadden gespeeld, muzikanten die haar liedjes hadden gezongen, collega-schrijvers die haar

hadden bewonderd en met haar hadden samengewerkt. Ze deelden herinneringen, anekdotes, fragmenten uit haar werk die hen hadden geraakt of gevormd.

Conny Stuart, de actrice die Jet in 'Heerlijk duurt het langst' had gespeeld, vertelde over Annie's precisie tijdens repetities, haar vermogen om een dialoog met een enkele kleine aanpassing tot leven te brengen. Wim Kan sprak over haar humor, haar gevoel voor timing, haar vermogen om de vinger op de zere plek te leggen zonder ooit gemeen te worden.

Fiep Westendorp, de illustrator die Annie's kinderboeken van beelden had voorzien, toonde enkele van de originele tekeningen die ze voor 'Jip en Janneke' had gemaakt, en vertelde hoe Annie's woorden haar hadden geïnspireerd tot tekeningen die even tijdloos bleken als de verhalen zelf.

En toen, als laatste, stond Flip op. Hij liep langzaam naar het podium, een vel papier in zijn hand, en keek even naar de kist van zijn moeder voordat hij zich tot de menigte wendde.

"Mijn moeder heeft me een laatste boodschap nagelaten," zei hij, zijn stem rustig ondanks het verdriet. "Een boodschap die ik met jullie wil delen, omdat het niet alleen een boodschap voor mij is, maar voor iedereen die haar heeft gekend, die van haar heeft gehouden, die door haar is geraakt." Hij vouwde het papier open, het laatste dat Annie had geschreven, en las de eenvoudige woorden die ze had achtergelaten. Er klonk een zacht gemompel door de kerk, een golf van emotie die niet kon worden onderdrukt. "Dat was mijn moeder," vervolgde Flip, terwijl hij het papier weer opvouwde. "Recht voor z'n raap, geen omwegen, geen sentimentaliteit. Ze zei wat ze dacht, ze schreef wat ze voelde, en ze was nooit bang om zichzelf te zijn, ongeacht de consequenties."

Hij pauzeerde, keek om zich heen naar de gezichten die naar hem opkeken, sommige nat van tranen, andere glimlachend door de tranen heen.

"De afgelopen dagen heb ik honderden brieven, telefoontjes en berichten ontvangen van mensen wier levens door mijn moeder

zijn beïnvloed. Mensen die met haar verhalen zijn opgegroeid, die haar liedjes hebben gezongen, die troost hebben gevonden in haar woorden tijdens moeilijke tijden. Mensen uit alle lagen van de bevolking, van alle leeftijden, van alle achtergronden."

"Sommigen schreven over hoe 'Jip en Janneke' hun eerste kennismaking was met het geschreven woord, hoe het hen had aangemoedigd om te lezen, te dromen, te verbeelden. Anderen vertelden hoe haar scherpe columns en cabarettteksten hen hadden geholpen om kritisch te denken, om autoriteit in twijfel te trekken, om hun eigen pad te volgen in een samenleving die conformiteit verwachtte."

"Een jonge vrouw schreef hoe 'Minoes' haar had geholpen tijdens een periode van depressie, hoe het verhaal over een kat die een mens wordt haar had herinnerd aan de vreugde en magie van het alledaagse leven. Een oudere man vertelde hoe de liedjes uit 'Ja zuster, nee zuster' hem hadden geholpen om zijn moeder, die aan dementie leed, weer even te zien glimlachen en meezingen."

"Dit is de erfenis van Annie M.G. Schmidt. Niet alleen de boeken, de liedjes, de toneelstukken die ze heeft achtergelaten, maar de manier waarop ze levens heeft aangeraakt, hoe ze generaties heeft gevormd, hoe ze Nederland heeft helpen veranderen van een stijf, formeel land naar een meer open, tolerante samenleving waar individualiteit wordt gevierd in plaats van onderdrukt."

Flip stopte even, nam een slok water, en vervolgde toen, zijn stem nu sterker.

"Mijn moeder was niet perfect. Ze was koppig, soms lastig, en ze kon meedogenloos zijn in haar oordeel over wat ze beschouwde als onoprechtheid of hypocrisie. Ze rookte te veel, dronk misschien ook te veel, en had soms moeite om haar privéleven te balanceren met haar creatieve ambities."

"Maar ze was authentiek. Altijd zichzelf, nooit buigend voor conventies of verwachtingen die ze onzinnig vond. En dat is misschien wel de grootste les die ze ons allemaal heeft geleerd: wees jezelf, vraag waarom de regels zijn zoals ze zijn, en als het antwoord

niet bevredigend is, durf ze dan te overtreden."

"Annie M.G. Schmidt is niet weg. Ze leeft voort in haar werk, in de levens die ze heeft geraakt, in de manier waarop we naar de wereld kijken en over de wereld denken. Ze leeft voort in elke ouder die 'Jip en Janneke' voorleest aan hun kind, in elke musical die haar liedjes zingt, in elke persoon die de moed vindt om anders te zijn, om vragen te stellen, om te dromen van een betere wereld."

De dienst eindigde met een laatste lied, gezongen door een koor van kinderen – een selectie van Annie's kinderliedjes, eenvoudig maar diepzinnig, vrolijk maar met die ondertoon van melancholie die al haar werk kenmerkte. Toen de laatste noten wegstierven, werd de kist langzaam naar buiten gedragen, gevolgd door de rouwenden.

Buiten was de regen gestopt, en een waterig zonlicht brak door de wolken, bescheen de grachten van Amsterdam, de stad die Annie's thuis was geweest gedurende het grootste deel van haar leven. De mensen die buiten

hadden gewacht, sloten zich aan bij de stoet die de kist volgde, een stille, waardige optocht door de straten van de stad.

Later die dag werd Annie in besloten kring begraven, alleen met familie en naaste vrienden. Op haar grafsteen stonden de woorden die ze zelf had geschreven, haar laatste boodschap aan de wereld die ze had verrijkt met haar verbeelding, haar moed, en haar onvermoeibare stem voor vrijheid en authenticiteit.

In de dagen, weken en maanden die volgden, werd duidelijk hoe diep Annie's invloed op de Nederlandse cultuur en samenleving was geweest. Er waren herdenkingsprogramma's op televisie en radio, speciale edities van tijdschriften en kranten, exposities van haar werk in bibliotheken en musea. Haar boeken vlogen van de planken, haar musicals werden opnieuw opgevoerd, haar liedjes opnieuw gezongen.

Maar de ware erfenis van Annie M.G. Schmidt lag niet in deze officiële erkenningen en vieringen. Het lag in de manier waarop gewone mensen, van alle leeftijden en

achtergronden, haar werk bleven lezen, beluisteren en delen. Hoe haar verhalen werden doorgegeven van generatie op generatie, hoe haar liedjes werden gezongen op scholen, in theaters, en in huiskamers door heel Nederland.

Haar erfenis lag in de kinderen die door haar verhalen leerden dat het goed was om vragen te stellen, om de wereld met nieuwsgierigheid en verwondering te benaderen. In de jongeren die door haar teksten de moed vonden om hun eigen stem te vinden, om autoriteit in twijfel te trekken, om te streven naar een samenleving die rechtvaardiger en vrijer was. In de volwassenen die, zelfs te midden van de complexiteit en verantwoordelijkheden van het leven, nog steeds de magie, de humor en de rebelsheid konden vinden die Annie's werk zo uniek maakte.

En misschien, boven alles, lag haar erfenis in de simpele waarheid die ze had geleefd en had uitgedragen in al haar werk: dat het leven te kort is om het te leven volgens andermans regels, dat authenticiteit altijd sterker is dan conformiteit, en dat er geen

grotere vrijheid is dan de vrijheid om volledig jezelf te zijn.

De Schaduw fluistert: "Nu ze is gegaan, ben ik wat van haar achterblijft – niet het stoffelijk omhulsel dat terugkeert naar de aarde, maar de woorden die zweven in de lucht, die dansen op lippen, die nestelen in hoofden en harten. Ik zie hoe haar essentie zich verspreidt als zaadjes op de wind, hoe ze wortel schiet in nieuwe generaties, hoe ze bloeit in onverwachte plaatsen en vormen. Ze was een eenling maar werd velen; ze sprak met één stem maar wordt nu gehoord in duizenden stemmen. De domineesgeld uit Kapelle die nooit wilde buigen, heeft nu de ultieme paradox bereikt – door te sterven is ze onsterfelijk geworden, door te eindigen blijft ze eindeloos doorgaan."

Epiloog: De stem die nooit zwijgt

Amsterdam, 2025. Dertig jaar na Annie's dood. De stad is veranderd, Nederland is veranderd, de wereld is veranderd. Maar in

een klein theater aan de Keizersgracht zitten kinderen met open mond te luisteren naar een voorleessessie uit 'Pluk van de Petteflet'. Hun gezichten verraden dezelfde verwondering, dezelfde betovering die kinderen voelden toen het boek voor het eerst verscheen in 1971.

Op een school in Utrecht zingen leerlingen liedjes uit 'Ja zuster, nee zuster', melodieën en teksten die hun ouders en zelfs grootouders kenden, die door de tijd heen zijn blijven resoneren met elk nieuw publiek. Na de les vraagt een jonge leerling aan de muziekdocent: "Wie was Annie M.G. Schmidt eigenlijk?" De docent glimlacht en begint te vertellen over een vrouw die de Nederlandse cultuur voor altijd heeft veranderd.

In een rusthuis in Groningen heeft een bejaarde man een exemplaar van 'Jip en Janneke' op zijn nachtkastje liggen. Het is versleten, de rug gerepareerd met plakband, de pagina's vergeeld door de tijd. Het was het eerste boek dat hij ooit las, en nu, aan het einde van zijn leven, vindt hij troost in de eenvoudige wijsheid en warmte van deze verhalen.

Op televisie wordt een nieuwe adaptatie uitgezonden van 'Minoes', nu met geavanceerde special effects die de grens tussen mens en kat op magische wijze vervagen. Maar het is het verhaal dat blijft boeien, het verhaal over anders zijn, over jezelf accepteren zoals je bent, over de moed vinden om de waarheid te vertellen in een wereld die vaak op leugens draait.

In het Letterkundig Museum in Den Haag is een permanente tentoonstelling gewijd aan Annie's leven en werk. Bezoekers kunnen haar originele manuscripten bekijken, foto's zien uit verschillende periodes van haar leven, luisteren naar opnames van interviews en voorleessessies. Er is een speciaal gedeelte voor kinderen waar ze kunnen spelen in een nagebouwde versie van de Petteflet, compleet met de Torteltuin en een rode kraanwagen.

Een professor aan de Universiteit van Amsterdam geeft een college over de impact van Annie's werk op de Nederlandse maatschappij in de tweede helft van de twintigste eeuw. Hij bespreekt hoe haar schijnbaar eenvoudige verhalen en liedjes

hielpen om de starre, hiërarchische naoorlogse cultuur te transformeren, hoe ze taboes doorbrak en een nieuwe toon zette voor zowel kinder- als volwassenenliteratuur. In een boekhandel in Rotterdam staat een jonge schrijfster haar eerste kinderboek te signeren. Als iemand haar vraagt wie haar grote inspiratie is, noemt ze zonder aarzelen Annie M.G. Schmidt. "Ze leerde me dat je kinderen nooit moet onderschatten," zegt ze. "Dat de beste verhalen niet naar beneden praten maar op ooghoogte staan. En dat rebellie niet alleen acceptabel is, maar noodzakelijk."

Op sociale media deelt een moeder een video van haar dochtertje dat uit volle borst 'Dikkertje Dap' zingt, compleet met expressieve gebaren en een zelfgemaakt giraffen-masker. De comments stromen binnen, vol nostalgische herinneringen van mensen die hetzelfde lied zongen toen zij klein waren, van mensen uit alle hoeken van de wereld waar de Nederlandse cultuur voet aan de grond heeft gekregen.

In het huis waar Annie haar laatste jaren doorbracht, woont nu een jong gezin. Ze

weten weinig over de beroemde schrijfster die ooit in dezelfde kamers leefde, droomde en schreef. Maar op de boekenplank in de kinderkamer staan 'Otje', 'Floddertje' en 'De A van Abeltje', klaar om ontdekt te worden wanneer de kinderen oud genoeg zijn om te lezen.

Flip Schmidt, nu een oudere man, wordt soms gevraagd om te spreken over zijn moeder. Hij doet het met een mengeling van trots en verwondering, nog steeds verbaasd over de blijvende impact van haar werk. "Ze zou het niet hebben geloofd," zegt hij vaak. "Ze dacht altijd dat ze gewoon verhalen vertelde, liedjes schreef, mensen liet lachen. Ze had geen idee dat ze een culturele revolutie ontketende."

In bibliotheken over het hele land staan Annie's boeken nog steeds op de meest geleende lijst. Ze worden uitgeleend, teruggebracht, opnieuw uitgeleend, in een eindeloze cyclus van ontdekking en herontdekking. Elke generatie vindt haar opnieuw, leest haar woorden met frisse ogen, en vindt er iets dat resoneert met hun

eigen tijd, hun eigen zorgen, hun eigen dromen.

Haar personages – Jip en Janneke, Pluk, Minoes, Floddertje, Abeltje – leven voort, niet als stoffige literaire figuren maar als vrienden, gidsen, rebellen die elke nieuwe generatie inspireren. Haar liedjes worden nog steeds gezongen, haar toneelstukken nog steeds opgevoerd, haar verhalen nog steeds voorgelezen in slaapkamers, klaslokalen en bibliotheken door heel Nederland.

En soms, in de stilte van een late avond, als de wind door de bomen van het Vondelpark ruist, of de grachten van Amsterdam het maanlicht weerkaatsen, of de zee klotst tegen de Zeeuwse dijken, is het alsof je haar stem nog kunt horen. De stem van Annie M.G. Schmidt, de stem die Nederland leerde lachen, leerde dromen, leerde vragen stellen. Een stem die weigerde te buigen voor conventies, die weigerde te zwijgen wanneer er waarheden moesten worden verteld, die weigerde om klein te denken in een wereld die vaak kleinzieligheid beloonde.

Een stem die nooit echt is weggeweest, en nooit echt zal verdwijnen, zolang er mensen zijn die haar woorden lezen, haar liedjes zingen, haar verhalen doorgeven. Een stem die door de tijd heen blijft spreken, blijft rebelleren, blijft betoveren. De stem van een domineesgeld uit Kapelle die uitgroeide tot de meest geliefde schrijfster van Nederland, en wier erfenis de jaren, de decennia, de eeuwen zal trotseren.

Want sommige stemmen zijn te belangrijk om te verstommen, sommige verhalen te essentieel om vergeten te worden, sommige rebellieën te noodzakelijk om te eindigen.

Annie M.G. Schmidt's stem is zo'n stem. Haar verhalen zijn zulke verhalen. Haar rebellie is zo'n rebellie.

En zolang er kinderen zijn die dromen, zolang er volwassenen zijn die vragen stellen, zolang er mensen zijn die verlangen naar vrijheid en authenticiteit, zal De Schaduw van Annie over ons allen blijven hangen, niet als een donkere wolk maar als een zegen, een herinnering aan de kracht van woorden, de magie van verbeelding, en

de blijvende waarde van een leven dat getrouw is aan zichzelf, ongeacht de kosten. De Schaduw fluistert voor het laatst: "Ik ben niet langer schaduw maar licht geworden, verspreid over pagina's die worden gelezen, over lippen die haar woorden uitspreken, over harten die haar boodschap koesteren. Waar eens één leven was, zijn nu ontelbare levens die haar geest in zich dragen. De cirkel is compleet: het meisje dat in opstand kwam tegen de beperkende regels van haar jeugd leeft nu voort in elke nieuwe generatie die leert dat regels er zijn om bevraagd te worden, dat gezag er is om uitgedaagd te worden, dat conventie er is om doorbroken te worden. De vlam die in Kapelle werd ontstoken is nu een vuur dat niet meer kan worden gedoofd - een vuur dat brandt in de ziel van Nederland zelf."